

Svoboda a nezávislost / Nezávislost a svoboda

Svobodu nesmíme redukovat na nezávislost (jak to již od doby starých Řeků neblaze ovlivňovalo evropské myšlení), protože svoboda spočívá v něčem bytostně jiném než v nezávislosti. Nezávislost je vždycky jen relativní, a v některých věcech nezávislí ani být nemůžeme a často ani nechceme, při nejmenším to není žádoucí. Svoboda spočívá v tom, že můžeme některé závislosti záměrně posilovat, zatímco jiné naopak oslabovat, a právě proto jejím zdrojem, „počátkem“ nemůže být nějaká „nezávislost“, a to zejména pro tu negativitu. Osvobozování proto nespočívá především a na prvním místě v omezování a oslabování závislostí, v distanci, v omezování a rušení vztahů a kontaktů s okolním světem; nemůže spočívat v poustevnictví, samotářství, tedy soustředěnosti na sebe a do sebe. Svoboda je jen tam, kde je uplatňována pozitivně – a to znamená v rozumném rozlišování a výběru „závislostí“, který ovšem není a nemůže být ani nahodilý, ale ani okolnostmi vynucovaný, naprosto determinovaný. Naproti tomu svoboda, která by byl naprosto „nezávislá“, by vlastně nebyla svobodou, nýbrž nahodilostí. Proto určitý rozsah „závislostí“ (determinací, determinantů) je nutným předpokladem svobody. Svoboda je možná jen tam, kde jsou k dispozici nějaké determinace, nějaké závislosti, ale je možná zároveň jen tam, kde tyto závislosti mají své meze – jinak řečeno, potřebuje nějakou síť závislostí, ale tato síť musí být průchodná, musí mít jakési průduchy, jimiž může do daných „souvislostí“ vcházet, přicházet něco předem nijak nedaného, tedy nového (a to ať už relativně nového, analogického jiným takovým případům, k nimž docházelo jindy a jinde a k nimž možná bude jindy a jinde docházet i nadále, anebo naprosto nového, dosud se nikdy a nikde nevyskytnuvšího). A zde se dostáváme k něčemu fundamentálně významnému: naprosto nové se může uskutečnit pouze za určitých podmínek a předpokladů, v určité situaci, na kterou nějak navazuje a kterou překračuje. Nové, které takto podmíněné není, tj. které na nějakých takovýchto podmínkách a předpokladech závislé není, být nemůže nebo nedokáže, se může jen „postaru“ vždy znovu opakovat, ale skutečně „novým“ v plném významu se stát prostě nemůže. A protože svoboda je vždy možná jen ve vztahu, v souvislosti s příchodem něčeho nového, je i svoboda možná jen za předpokladu nějaké vázanosti na situaci, tedy za předpokladu jisté omezenosti a závislosti, za předpokladu nějaké situační determinovanosti.

(Písek, 090529-2.)